GÖRSEL DÜŞÜNME VE ALGI

Duygu DİNÇELİ

Öğr. Gör. Dr. Duygu Dinçeli, İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, duygu.dinceli@kavram.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5173-5942

Dinçeli, Duygu. "Görsel Düşünme ve Algı". idil, 67 (2020 Mart): s. 545–552. doi: 10.7816/idil-09-67-11

ÖZ

İnsanlar var oluşlarından itibaren iletişim kurma çabasında olarak farklı yöntemler denemiştir. Günümüz dünyasında görsellik kavramı da bu yöntemler içerisinde önemli bir yere sahiptir. İlkel insanların mağara duvarlarına kadar uzanan görsellik, görülebilen herşeyi kapsayarak beklentilerin ve hayallerin bir arada olduğu ifade biçimi, düşüncelerin iletilmesinde etkili olan imgeler dünyasıdır. Yirminci yüzyılın başından itibaren kitle iletişim araçlarının çoğalmasıyla, hayatımızın büyük bir bölümünü kuşatır hale gelmiştir. İmgeler, zamandan kopuk, geçmişi ve bugünü temsil eden, duyular aracılığıyla algılanan, zihinde tasarlanarak bir mesajı iletmede önemli bir rol oynayan; görsel, algısal ve dilsel süreçlerin temelinde yer alan parçalardır. Tasarlamak da herhangi bir şeyin zihinde canlandırılması ve düşünülmesidir. Zihnin yaratma duygusu, gerekli olan imgeler arası ilişkileri kurarak hayal gücünü harekete geçirir. Hayal gücünü harekete geçiren yaratıcı düşünmede, mevcut olan bilgiler kullanılarak yeniden üretilir. İmgelerin kullanılması sonucu gerçekleşen yeniyi yaratma yeteneği, insanların doğuştan beri sahip olduğu eğilimlerinden kaynaklanmaktadır. Bu yetenek, görmekle başlamaktadır. Görme, diğer duyular arasında ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Araştırmada; görsel, görsel düşünme, görünen nesnelerin neye göre ve nasıl algılandığı gibi konular, ilgili kavramlarla bir araya getirilerek yazın taraması yapılarak yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: görsel, görsel algı, görsel düşünme, imge

Makale Bilgisi
Geliş: 21 Ocak 2020 Düzeltme: 13 Şubat 2020 Kabul: 2 Mart 2020

© 2020 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Algılama, dış dünyamızda yer alan soyut ve somut nesnelere ait duyumların yorumlanarak anlamlı hale getirilmesi, algılayan kişi ve algılanan uyarıcıların niteliklerine göre ortaya çıkan anlamlı bir sonuçtur. Görsel algı da, gözlerle başlayan, görenle görünen arasında birer köprü niteliği taşıyan, sahip olunan bilgilerin yorumlandığı önemli bir aşamadır. Bu aşamada görme, dış dünyada yer alan nesne ve olaylar hakkında sonsuz bir bilgi ağına sahiptir. Görme, zihnin sahip olduğu parçaları bir araya getirerek algılamanın gerçekleştirildiği, toplumlara ve dönemlere göre değişebilen bir süreçtir. John Berger'in 'Görme Biçimleri' adlı kitabında, *"Görme sözcüklerden önce gelmiştir. Bizi çevreleyen dünyada kendi yerimizi görerek buluruz. Bu dünyayı sözcüklerle anlatırız ama sözcükler dünyayla çevrelenmiş olmamızı hiçbir zaman değiştiremez. Her akşam güneşin batışını görürüz."* (Berger, 2007:7) belirttiği gibi, görmenin ne kadar üstün olduğu ve günlük yaşantıda ne kadar önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Görme, etkili bir iletişim unsurudur. Resim, fotoğraf, dergi, gazete, sinema, televizyon, internet gibi iletişim unsurlarından görme edimini etkileyen birçok imge, teknolojinin de getirmiş olduğu olanaklarla görsel dünyamızı kuşatır hale gelmiştir. Görsel algı da, sadece duyularla algılanan değil, sahip olunan deneyimler sonucu da görünen nesnelerin bir araya getirildiği anlamlandırma aşaması, maruz kalınan imgeler arasından yapılan seçimlerin sonucudur. Araştırma kapsamında; görselin tanımı, görsel düşünme, algı ve bellek arasında bağlantı, imge ve imgelerin algılanma süreçleri yorumlanmaktadır.

Görsel Düşünme

Basit bir piktogramdan karışık bir fotoğrafa ya da illüstrasyona kadar her türlü imge görseli anlatmaktadır (Meggs, 1992: 19). Görsele en basit tanımıyla görülebilen her şey diyebiliriz. İletişimin önemli araçlardan biri olan ve bir bilginin aktarımında etkili olan görsellik kavramı, fotoğraftan önce de kullanılmaktaydı. İfade biçimi olarak ressamların pahalı tablolarında kendini bulurken, çok fazla da göz önünde değildi. 1839 yılında Louis Lacques Mande Daugerre tarafından fotoğrafın icadıyla birlikte, herşeye ulaşabilmenin ve herşeyi fotoğraflayabilmenin mümkün hale gelmesi sağlanarak, görsellik hayatın her alanına hızlıca yayılmaya başlamıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde, araştırma verisi olarak kullanılmış, sosyal bilimlerde de yer almaya başlamıştır. Durum, sözden çok, görüntüye ağırlık veren bir toplum yapısına geçildiğini de kanıtlar nitelikte olmuştur (Acun, 2004: 95). Bu aşamada fotoğraf makinesi, anlık görüntüleri birbirinden ayırmış, imgelerin zamana bağlı olmadığını göstermiştir. Fotoğraf makinesinin icadından önce, insanların her şeyi gözlemleyip gördüğüne inanılmaktayken, fotoğraf makinesinin icadıyla birlikte sanatın diğer alanlarında ifade bulan çeşitli görseller, üç boyutlu perspektif anlayışını da içerisine katarak daha geniş anlatım olanaklarına sahip olmuştur. Bu teknolojinin bulunmuş olmasıyla, görünen her bir nesnenin anlamı da değişmeye başlamıştır (Berger, 2007:18).

Görmeye yarayan göz, nesnelerin algılanması için önemli olurken, görmeyi sağlayan görme duyusu da diğer duyularla kıyaslandığında önemli bir ayrıcalığa sahiptir. Özellikle, Batı Uygarlığı'nın görme teknolojilerini geliştirmesiyle görsellik, gündelik hayatlar üzerinde üstünlük elde etmeye başlamıştır. Örneğin; savaşlarda kullanılan görüntü teknolojisi, askerlere ve izleyicilere acı olan gerçeği bir film gibi sunmaktadır. Bu teknoloji, görselleri izleyen izleyicileri ve görüntüde yer alan kişileri birbirinden uzaklaştırırken, birbirlerine olan uzaklıkları da yakınlaştırmıştır. Görüntü teknolojilerinin hızlı bir biçimde gelişimi, insanları takip edilemeyecek bir duruma sürüklemiş, her türlü görselin görünmesine neden olarak, görmeyi ve algılamayı günden güne değiştirerek sıradanlaştırmıştır. Görüntüler arasında bağlam yok oldukça, görüntü de tek başına algılanmaya başlamış, görüntünün ilişkisel düzeninin değişmesi de algılayan bakışları farklılaştırmıştır. Etrafı kesilen ve bağlamından koparılan görme biçimi, geliştirici bir niteliğe sahip olmaktan çok, geriletici bir nitelik kazanmaya devam ederek, hayatımızda yer alan imgeleri de aynı şekilde algılamamızı dayatmıştır. Dostlar, akrabalar, komşular ve toplumsal ilişkiler de bu basit algılama sürecinin bir parçası olarak ilişkisiz bir yapı kazanmaktadır. Teknoloji sayesinde televizyon ya da internet ortamında görmüş olduğumuz sayısız görsel, dergi ve gazetelerde yer alan fotoğraf kareleri, günlük hayatımızın önemli bir parçası olmaktadır. Algımızda ve algılamamızda büyük yer edinen bütün bu görseller arasında, kendini yorumlayamayan ve uzaklaşan insanlar günden güne artmaktadır. Bu durum modern insanın iç huzursuzluğunun bir sebebi de olabilmektedir (Çakır, 2014:77-80).

Görülen ve gözlemlenen her yapı, görselliğin içerisinde kabul edilmektedir. Bu sebeple; gözümüzün gördüğü her türlü nesne, birer görsel veri olarak hayatımızda yer bulmaktadır. Görsel metaforlar dilimizde bile yer almakta, günümüz kültürünü de izlediklerimiz şekillendirmektedir. Fransız filozof, yazar ve sinemacı Guy Debord, modern toplumun seyir toplumu olarak adlandırılabileceğini ve insanların gerçek hayatta, gerçek ihtiyaçlarından bağımsız görüntü ve imgeler tüketmekte olduğunu dile getirmiştir. Bir diğer Fransız düşünür, tarihçi, psikolog ve sosyolog Michel Foucault da, 1970'li yıllarda yapmış olduğu yorumla, Debord'dan ayrılmaktadır. Ona göre; insanlar sürekli seyredilmekte ve kayıt altındadır. Böylece insanlar, seyretmiyor ve seyir toplumu olmaktan ziyade, izlenen ve takip edilen bir topluma ait oluyor (Barnard, 2002:13).

Gündelik yaşam biçimimizdeki davranışlarımızın altında da görsel metaforlar ve görüntüler yer almaktadır. İyi ve kötüyü tanımlamak için kullanılan çeşitli yöntemler, Batı kültüründe de söz sanatlarıyla bağlantılı olmakta ve görsel metaforlar, Batı dini ve felsefesinde önemli bir yer edinmektedir. Örneğin; Hristiyanlıkta ışık kavramı, Tanrı'nın iyiliğini anlatmak için kullanılırken, karanlık olanın tam tersi anlamına da gelmektedir. Işık; hem aklı temsil edip, hem de insanın görebilmesi için gerekli olanı sunmaktadır. Felsefede de yanılsama, karanlık, aydınlık gibi önemli konuları anlatabilmek için kullanılan kavramlar da görsellik içermektedir. Görsel kavramlar, bazı durumlarda verilen kararlarının bir şeyin görünümüne göre değerlendirmesine de yol açmıştır. En güzel örneği; 1970'lerin sonlarında ve 1980'li yılların başında Punk'tan etkilenen Goth akımında görebiliriz. Bu alt kültürde insanlar, bir insanın Ragga olduğunu giysilerinden anlamaktaydı. Anlaşamayacaklarını böyle bilirlerdi ve giyimlerindeki renk seçimleri, tarz, görsel belirtileri, diğer gruplardan ayrılan özellikleri olmaktaydı (Barnard, 2002: 16-20).

Duyular, hayatta kalmayı sağlayarak iletişim açısından da bilgiye erişmeyi kolaylaştıran araçlar, yaşanılan ortama ve kültüre göre şekillenen, yaşanmışlık ve tarih barındıran yapılardır. Görme de, ortama ve kültüre göre şekillenen, bütün duyular arasında görene ve görünene birer köprü niteliği taşıyan etkili bir alandır. Bu alan içerisinde görme kadar hayatımıza etki eden koku ve tat alma duyuları, düşünce alanındaki yansımaları yeterli olmadığı için görme duyusu kadar etkili olamamıştır. Şekiller, renkler, hareketler, sesler; görme ve işitme duyuları kapsamında karışık bir örgütlenmeye açıktır. Bu açıdan, görme ve işitme duyuları, zekânın kullanılmasında önemli bir yer edinmektedir. Dokunma ve kas duyuları da görmeye yardımcı olurken, dokunma duyusu tek başına görme duyusuyla karşılaştırılmamaktadır; çünkü dokunma mesafe duyusu değildir. Bu nedenle de, görmeyle rekabet halinde olamamaktadır. Göz, bir tarama ile üç boyutlu uzamı tek başına eksik olmadan hızlıca kavrayabilmektedir.

Görmenin en büyük özelliği, dış dünyada yer alan olaylar ve nesneler hakkında bilgilendirme sağlamasıdır. Görmek, düşünmenin temel noktalarından biridir. Hayvanlar ve bitkiler dünyasında bile, görmenin farklı biçimleri görülmektedir. Hayvanlar ve bitkiler, gündelik yaşamda hareketli olan ışığın ve dış nesnelerin değişimine göre, ya kabuklarına çekilirler ya da biçimlerini değiştirirler. Böylece gözün hareketli olanı, yeniyi, ya da farklı olanı takip ettiği de söylenebilir. Bu durum, yaşamın içerisinde değişime uğramayan faktörleri kavramayı zorlaştırabilir ve bu faktörleri olmamış ya da hiç yokmuş gibi varsayabilir. Bütün bunlar, bir görseli nasıl algıladığımızı gösterirken, algılamanın da ne derece önemli olduğu konusunda düşündürmektedir. Bu konuda yapılan bir deneye göre; tekdüzeliğin hakim olduğu bir deney ortamında kendilerini düşünemez halde bulan denekler, bir süre sonra duyularının aracılığıyla dışarıdan gelen uyarıları değil de; yarattıkları imgelerle kendilerini hayal kurarken bulmuştur. Kafalarında yer alan tüm imgeler, kendi istençleri dışında bağımsız bir yapı kazanmıştır. Böyle durumlar, zaman zaman sanrıya bile dönüşebilmektedir. Deney sonrası deneklerden alınan görüşlerle, deneklerin gördüklerinin gerçekliğine kendilerini kaptırdıkları ve doğaüstü görünümlere daha çok inanmaya başladıkları söylenmiştir. Buradan algıladığımız, zihnin kayıp olan uyarıların yerini doldurmaya olan ümitsiz çabası, duyuların etkinliği ve toplama yeteneğinin olmasından da ötedir. Zihnin işlenmesi için önemli bir koşul olan her bir tepki ve yanıt, sinir sistemimizin işleyiş temelini oluşturmaktadır.

Görme algımız, amaçlı ve seçici olmaktadır. Bir nesneye baktığımızda, o nesneye doğru uzanarak onu gözden geçirir, sınırlarına ulaşır ve dokularını belirleriz. Antik Klasik Yunan filozofu Platon'un diyaloglarının yer aldığı, Milattan önce 360 yıllarında yazılmış olan kitap Timaeus'da, fiziksel olarak görme süreci, insan bedenini sarmış olan hafif ateşin ışık hüzmesinin gözlerden dışarı çıkması olarak tanımlanmıştır. Platon'a göre, dışarı çıkan ışık dümdüzdür, gözlemci ve gözlenen arasında bir köprü kurmaktadır. Nesneden yayılan ışık, bu köprüden geçerek ilk önce gözlere, oradan da ruha ulaşmaktadır. İ.S. 500 civarlarında Romalı filozof Boethius da, görmenin bütün ölümlüler için ortak olduğu, görmenin gözlere gelen imgelerden mi, yoksa nesnelere gönderilen ışınlardan mı kaynaklandığı konusunun eğitimli insanlara göre belirsiz olduğu, eğitimsiz kesimin de bu konu hakkında yer alan kuşkulardan habersiz olduğunu dile getirmiştir (Arnheim, 2012: 33-35).

Görsel Düşünme ve Algı İlişkisi

Algı herkese göre farklı bir şey ifade etmektedir. Kimilerine göre, dış ortam uyarılarının aracılığıyla duyuların topladığı bilgiler olarak tanımlanırken; kimilerine göre de dış dünyaya ait her türlü bilgi olarak tanımlanmaktadır. Örneğin; kişi algısı deyimi, bir kişinin bir başkasını tanımada kullanmış olduğu karmaşık süreçleri kapsamaktadır. Burada, kişinin sadece kokladığı ya da işittiği şeyler değil de, başkasının eylemlerinden ve alışık olduğu durumlardan çıkardığı görüşleri, farklı bağlamlarla bir araya getirerek yansıtmış olduğu çıkarımlarla ele almasıdır (Arnheim, 2012: 31). Algılama, bir durumu anlamaya katkıda bulunurken, onu kısıtlamaktadır da. Birbirine benzeyen nesneler bir arada olduklarında, çeşitli karmaşaları da beraberinde getirmektedir. Benzer görüntüler, içlerinde farklı olanın kaybolmasına ya da asimile olmasına yol açabilir. Bu sebeple her şey, kendi bağlamı içerisinde anlam kazanmakta, bağlamından soyutlandığında farklı nesnelere dönüşmektedir. Böylece görmenin kapsamlı ve algıyı içeren bir süreç olduğu da ortaya çıkmaktadır (Çakır, 2014: 22-23). Bir nesneyi görebilmek demek, nesneyi gözlem yapan kişinin dayatmış olduğu koşullardan ya da sahip olduğu özelliklerden ayırabilmektir. Algı, gözlerin dış dünya ile bağlantısı değildir sadece. Algı, geçmişimizde yapılmış olan ve belleğimizde yer edinen birçok parçanın en son aşamasıdır. Bu yüzden de zihinde canlandırılanın, duyusal gözlemlerle olan ilişkisidir. Duyumlar yoluyla oluşan bilgi, çevreyi organize ederek anlama ve farkına varma sürecini başlatır, fakat algı verileri sadece duyusal verilerden oluşmamaktadır. Zihnimiz tarafından algılananlar arasında ilişkiler basit olmamakla birlikte, algılanan nesneler bir araya geldiklerinde ve sürekli bir arada bulunduklarında birbirleri ile bağlantı kurabilmektedir. Bu benzerlikler bir sanat yapıtına bakıldığında görülebilir. Hatta Picasso'nun bu konu üzerine söylemiş olduğu bir söz vardır. Picasso, ses benzerliğine *asonans* demiştir. Asonans aynı ünlülerin birkaç dizede tekrarlanmasıyla oluşmasına denir. Picasso, "Resim şiirdir, düzyazı halinde değil, her zaman plastik uyaklı dizeler halinde yazılır" (Arnheim, 2012: 73) diyerek bir resime bakıldığında, o resimdeki ses benzerliklerinin keşfedilmesi sonucu bağlantılarının da görülebileceğini ifade etmiştir. Matisse'in Tabac Royal adlı çalışması bu konuya örnek gösterilebilir.

Resim 1. Henri Matisse, Tabac Royal, 1943
Kaynak: "Le Tabac Royal" https://www.wikiart.org/en/henri-matisse/le-tabac-royal-1943

Matisse'in Tabac Royal adlı eserinde, solda iskemlede oturan kadın ve sağ tarafta yer alan armut biçimli mandolin figürle paralel bir konumda yer almaktadır. Biçim olarak, kompozisyonda temel olmaktadır. Bu sebeple tabloya bakan bir kişi, ikisi arasında bir ilişki kurmaya yönelir; çünkü ikisi de resmin odak noktasında ve simetrik konumdadırlar (Arnheim, 2012: 73).

Algı ve bellek arasında gerçekleşen etkileşim, görülen şeylerin tanınmasıyla gerçekleşir. Geçmişte edindiğimiz görsel bir bilgi, nesnenin doğasını anlamamıza ya da fark etmemize yardımcı olmakla kalmadan, dünya görüşümüzü oluşturan şeyler arasında nesneye bir yer tayin eder. Algı, verili olan bir edimi, görsel bir kavram altına yerleştirerek düşünme için gerekli ortamı sağlar. Zihnimiz şekilsiz olana şekil vermemektedir. Tanınan bir şey, farkına varılacak bir şeyin var olduğunu da gösterir. Algılama ve tanıma iç içe geçen olgulardır. Kırmızı ve yeşil trafik ışıklarını herkes görmekte, fakat işaretlere verilen tepkiler öğrenme sayesinde gerçekleşmektedir. Genelde görünen, önceden algılanan ve zihinde etiketlenen şeylerdir. Bu sebeple görsel bilgiyle gerçekleşen doğru edinilmiş bilgi ve beklentiler, algılamayı da kolaylaştıracaktır. Bir Japona küçük basılmış ideograf okutulmaya çalışıldığında, zorluk çekmeden okuyacaktır. Aynı yazıyı Batılı biri okuduğunda zorluk çekecektir. Burada Japonların Batılılara göre daha yetenekli olduğu sonucu çıkmamaktadır. Japonların görsel depolarında yer alan Kanji karakteri onların görme duyularını daha farklı kılmış, farkındalıklarını arttırmıştır (Arnheim, 2012:109-114). Bir toplumun başına gelen olaylar, dil yoluyla anlatılamayan çeşitli görüşler, imgeler yoluyla anlatılmaktadır. Kültürel yapının görsel niteliği çeşitli imgelerle ifade edilirken, teknolojinin gelişimiyle birlikte insanlara ulaşımı da hız kazanmıştır. İmge; nesnelerin kopyası ya da düşsel olarak tasarlanmasıyla, zihinsel bir yapı olarak göstergelerin dolayımında oluşmaktadır. Etrafımızda yer alan unsurlar da göstergeleri ifade etmektedir. Var olan ya da olmayan bir olgunun zihinde yer alan biçimlerinin tasarımı olan imgeler, düz ve aynı zamanda bilişsel anlamlara da sahiptir. Örneğin tasarımcılar, tasarımlarında simgesel olanı içeriklerine katarak imgeler yoluyla izleyiciyle bilinçli bir iletişim kurmaya çalışır. Bu durum, tipogram, benzetme, metafor ve sembolizm gibi çeşitli yöntemlerle gerçekleşir. İletinin karşı tarafa aktarılması için kısa bir süreç vardır ve bu süreci etkin kullanabilmek önemlidir. Bir imgeyi analiz etme ve yorumlama biçimi, o imgenin sunum yöntemiyle de bağlantılıdır. Özne, imgeyi çevreleyen nesneleri ve imgeyi çevreleyen unsurların nasıl yorumlanacağını etkiler. Örneğin; bir kadının çekilmiş olan fotoğrafında, sadece göz bölümünün kadraj alınarak sunulması, kadının ne düşündüğüne dair odaklanmayı sağlayabilir ya da aynı imgenin sepya tonuyla bir bütün olarak sergilenmesi, onun eski zamanlarda çekilmiş bir fotoğraf olduğuna dair anlamların çıkmasına neden olabilir (Ambrose, 2013: 67-71). İmge, 13. yüzyıldan itibaren, İngilizcede benzerlik ya da fiziksel suret tanımlarıyla kullanılmıştır. Latince'de 'Imago' kelimesinden gelmekte olan imge, Latince'de de hayalet, kavram ve düşünce anlamlarına da sahip olmaktadır. Imgelem yani Imagination, hayal gücü anlamındadır. Bu bakış açısıyla da zihinsel olana gönderme yapmakta ve aynı zamanda düşünce anlamına gelir. İmge ile bilgi arasında sürekli bir akış vardır (Çakır, 2014:88).

Resim 2. Rene Magritte, İmgelerin İhaneti, 1929

Belçikalı Sürrealist ressam Rene Magritte'in 'İmgelerin İhaneti' adlı tablosu da, imgelerin nasıl algılanacağına dair güzel bir örnektir. Tabloda bir pipo resmi ve altında Fransızca 'Bu Bir Pipo Değildir' yazısı yer almaktadır. Magritte'in tablo için söylemek istediği, bir pipo değil de bir pipo resmi olduğudur. Böylece bir illüzyon yaratılmakta, tablonun içerisindeki fikirle gözleyen kişinin sahip olduğu şartlanmış algılara meydan okunmaktadır. Resimdeki imge sadece gerçeğin temsili olmayıp, içi tütün dolu yakılacak bir pipo değildir ve pipo dediğimiz nesneyi, kafamızda pipoya dair yer alan kavramlarla belirleriz. Fransızca bilmeyen ya da hayatında hiç pipo görmemiş biri için tablonun da anlamı farklı olacaktır. Böylece, imge ile yazı arasındaki zıtlıkla, görsel ve dilsel olanın bağlantısı koparılmakta, gerçeklik algısı sorgulanmaktadır (Bu Bir Pipo Değildir, 2020). Bir çiçek tablosuna bakıldığında da mesele çiçek olmayacak, tablo aracı bir niteliğe sahip olacaktır. Tarih, gelenek, çerçeve ve bakan kişinin beklentileri, tabloyu şekillendirecektir. *"Zihnimiz duyular aracılığıyla bir anının en hafif tınısını aldığında, harekete geçer ve anımsanması gereken her şeyi anımsamadan durmaz. Demek ki, aynı zamanda zihnimizin kapısı demek olan duyularımız bir şeyin ne kadarını algılayıp zihnimize sunmuş olursa olsun, zihnimiz bu parçayı alıp bütüne tamamlar. Nasıl uzun bir mızrağın alt tarafındaki küçük bir sarsıntı bütün sap boyunca ilerleyip mızrağın ucuna varırsa… zihnimizin bütünü algılaması için de küçük bir parça yeterlidir." (Gombrich,1992:170).* Bir uyarıcıyı farkederek ya da bir uyarıcının ayrımını yaparak, tecrübeleri de bir araya getirebilme özelliğine "görsel algı" denir. Görsel algı, görme duyusu aracılığıyla edinilen bilgilerin beyin tarafından algılanmasıdır. Görsel algılama sürecinde, görsel iletişime yardımcı olan en önemli elemanlardan biri de imgelerdir. İmgeler, değişken ve organik bir yapılardır. Kişinin algılamasına göre değişen imajlardır. Dış dünyadan, öznel deneyimlerden, duyulardan, görsellikten ve psikolojik durumlardan sürekli etkilenen, bu özellikleriyle de devinim gösteren yapılardır (Çakır, 2014:86-87). İmgeler, bellekte yer alan beklentilerden, hayallerden ve okunanlardan beslenmektedirler. Sanatta da imgenin yeri oldukça fazladır. İmge, simgesel anlamları olan ve zihinde yer alanların düşünsel parçalarıdır. Görme sürecinde var olan soyut imgeler, zihnin süzgecinden geçerek algılanmakta, bilinçli bir şekilde yorumlanarak anlam kazanmaktadır. Beynimiz, gözün ilettiklerini dikkat ettiği doğrultuda algılamaktadır. Bir bireyin görsel algısının gelişimi, bireyin bilişsel ve sosyal gelişimini de etkiler. Görsel algılama, uyarıcıları anlamlı bir şekilde ayırt edebilmek için uğraşmaktır. Bir nesnenin ayrıntılarını farkedebilme ve bu ayrıntıları duyusal olarak görebilmektir. Bu da sahip olunan bilgiler ve yaşanılan deneyimlerle paralel olarak şekillenmektedir. Algılama, önceden görmüş oldukları arasından kendi isteğiyle bir seçim yapar, daha sonra da bilincin yönlendirmesiyle kendi dışında kalan yönlendirilme olgusunu harekete geçirir. Algılama, içinde bulunulan ortamdaki eklentilerin sürekli olarak devam etmesi sonucu oluşan kültürel bir alandır. Bu alan, bireyin kavramlara olan bakışında farkındalık olarak görülmesinin yanı sıra, duyulardan ve zihinden geçen bilgilerin işlenmesi sonucu oluşmaktadır. Bireyler algılama sürecinin ilk başlarında kavramlara yönelik yüzeysel bilgilere sahiptir. Bu ilk süreçte bilgi iki boyutlu olurken, zamanla derinlik kazanmaya başlar. Derinliğin artmasıyla da üçüncü boyut devreye girer ve birey sahip olduğu bilgilerle birlikte kültürel yapısını bir araya getirerek kavrama kimlik kazandırır (Erişti ve diğerleri, 2013:48-49).

Sonuç

Görseller, gerçekliğin ve gerçek dışı olanın ifadesinin yoğun olarak kullanıldığı, yaşanılan çağı sembolize eden yorumlardır. Bu yorumları oluşturan imge ve görüntüler, günümüz dünyasında yoğun olarak üretilmekte ve tüketilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, görselliğin bilgi aktarımda kullanılan önemli bir yapı olduğu söylenilebilir. Bilginin farklı biçimlerde sunulmasını sağlayan bütün görsel olgular, hayal gücünün, yaşanılan deneyimlerin, kültürel yapının birer yansıması olarak var olmaktadır. Bu yansımayı gerçekleştiren akıl, sahip olduğu algılama biçimine bağlıdır. Algı, görüntüleri bir araya getirerek var olan mevcut bilgileri yorumlayan yapıdır. Her insanda var olan ve herkese göre değişim gösteren bir özelliğe sahip olmasıyla da, farklı görüşlerin ve yorumların ifadesini oluşturan bir bağlantı biçimidir. Görünen her görsel, kişinin kendi çevresi, deneyimi, bilgisi ve gördüğünü değerlendirmesiyle değişim göstermektedir. Görsel algı tanımı da bu kısımda belirmektedir. Görmek yaratmanın başlangıcıdır. Görüleni anlamak da imgeleri birleştirmektir. Günümüz dünyası, sahip olunan teknolojik gelişmeler, görsel imgeler ve görüntülerin yoğunluğuna sahiptir. Görsel imgeler, hızlı bir biçimde üretilerek yayılım göstermekte, bu nedenle de okuma ve anlamlandırılmaları da güçleşmektedir. Bu anlamlandırma aşamasını sağlayan zihin de, karmaşık bir yapıya sahip olmakta, kendinde var olmayan birşeye, anlam ve şekil vermemektedir. Bu bakış açısıyla, iç dünyamızın var olana anlam verme kapasitesi dışında, dış dünyada yer alan uyarıcıların etkileri de önemli olmaktadır. Bulunulan çevre aracılığıyla maruz kaldığımız görseller, kültürel yapımızın ve daha sonra üreteceklerimizin bir yansıması olacaktır. Görüntü hem yalan söyleyebilir, hem de gerçekliğin kanıtı olabilir. Örneğin; bakmış olduğumuz bir fotoğraf karesi bizi yönlendirebilir ya da bir mesaj sunabilir. Burada dikkati çeken nokta, gösterilenin nasıl sorgulanması gerektiğidir. Sanat ve tasarımda kavramsal ilişkilerin algısal bir boyut kazandırılabilmesi için, sanatçı ve sanatı algılayan insanların, kültürel boyutları önem arz etmektedir. İmgeler bazen düşündürürken bazen de kolayca anlaşılabilir bir biçimde de yer alabilmekte, bu da sanatçıya daha fazla yaratma imkanı vermektedir. Küresel kültürün üretmiş olduğu sanat görsellerindeki farklılıklar, kültürel zenginliğin oluşmasında önemli bir faktör olmakta, bu da algının gelişim ve kendi içinde farklılıklar kazanmasını sağlamaktadır.

Kaynaklar

Acun, Fatma. "Görsellik ve Yakın Dönem Tarihi Araştırmalarında Kullanımı", *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, (18), 2004:95-118.

Ambrose, Gavin ve Paul Harris. Grafik Tasarımda İmge. İstanbul: Literatür Yayınları, 2013.

Arnheim, Rudolf. Görsel Düşünme. İstanbul: Metis Yayınları, 2012.

Barnard, Malcolm. Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür. Ankara: Ütopya Yayınları, 2002.

Berger, John. Görme Biçimleri. İstanbul: Metis Yayınları, 2007.

Çakır, Mukadder. Görsel Kültür ve Küresel Kitle Kültürü. Ankara: Ütopya Yayınevi, 2014.

Erişti, S.D, Uluuysal, B. ve Dindar, M. "Görsel Algı Kuramlarına Dayalı Etkileşimli Bir Öğretim Ortamı Tasarımı ve Ortama İlişkin Öğrenci Görüşleri", *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 3(1), 2013: 47-66.

Gombrich, E.H. Sanat ve Yanılsama. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992.

Meggs, P.B. Type & Image. Canada: John Wiley & Sons, Inc, 1992.

Çevrimiçi

"Bu Bir Pipo Değildir" (12 Şubat 2020), http://blog.milliyet.com.tr/bu-bir-pipo-degildir/Blog/?BlogNo=426395

VISUAL THINKING AND PERCEPTION

Duygu DİNÇELİ

ABSTRACT

People have tried different methods in their efforts to communicate since their existence. The concept of visuality has an important place in these methods in today's world. The visuality extending to the cave walls of primitive people, including everything that can be seen, is a world of images that are effective in conveying thoughts, where expectations and dreams are together. With the proliferation of mass media since the beginning of the twentieth century, it has become a large part of our lives. Images are detached from time, representing past and present, perceived through senses, playing an important role in conveying a message by being designed in mind; are the parts that are at the basis of visual, perceptual and linguistic processes. Designing is also reviving and thinking of anything in the mind. The sense of creation of the mind activates the imagination by establishing the relations between the necessary images. In creative thinking that stimulates the imagination, it is reproduced using the information available. The ability to create the new that occurs as a result of the use of images stems from the trends that people have had since birth. This ability starts with seeing. Seeing has a privileged place among other senses. In the research; topics such as visual, visual thinking, what and how perceived objects are perceived are combined with related concepts and interpreted by doing a literature review.

Keywords: Visual, Perception, Visual Perception, Visual Thinking, Image